

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Л.Г. Удовика, Я.О. Сидоров

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

**Методичні рекомендації до організації та проходження
практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-
наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право
освітньо-наукової програми 081 Право**

Запоріжжя

2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л.Г. Удовика, Я.О. Сидоров

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

Методичні рекомендації до організації та проходження
практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-
наукової програми 081 Право

Схвалено науково-методичною радою юридичного факультету
протокол № 10 від 02.06.2020 року

Затверджено Вченою радою ЗНУ
протокол № 12 від 23.06.2020 року

Запоріжжя
2020

УДК 378.091.12:005.963.5

Удовика Л.Г., Сидоров Я.О. Методичні рекомендації до організації та проходження дослідницької практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 48 с.

Методичні рекомендації систематизовано розкривають мету, основні завдання та компетентності, які повинен здобути аспірант, програмні результати навчання, структуру та зміст дослідницької практики здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право. Надаються методичні матеріали та детально пояснюються вимоги щодо оформлення необхідної документації, в т.ч. звітної, за результатами проходження дослідницької практики.

Структура та зміст методичних рекомендацій дозволять, з одного боку, керівникам практики чітко планувати та регламентувати діяльність аспірантів-практикантів впродовж практики та окреслити її головні результати, а з іншого, сприятимуть опануванню здобувачами практичних професійних навичок і застосуванню набутих теоретичних знань у науково-дослідницькій діяльності.

Призначені для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право.

Рецензент Т.О. Коломоєць, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ЗНУ

Відповідальний за випуск В.К. Колпаков, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права ЗНУ.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Загальні положення.....	8
1. Мета та завдання дослідницької практики.....	8
2. Місце дослідницької практики в структурі освітньо-наукової програми...	10
3. Компетентності, що має здобути здобувач та програмні результати проходження дослідницької практики.....	11
Дослідницька практика здобувача: організація та здійснення. Методичні рекомендації щодо складання звітної документації	17
4. Організація і керівництво дослідницькою практикою.....	17
5. Права та обов'язки здобувачів, які проходять дослідницьку практику.....	21
6. Форми реалізації дослідницької практики.....	23
7. Структура та зміст дослідницької практики.....	24
8. Захист дослідницької практики.....	26
9. Основні документи дослідницької практики. Вимоги до оформлення звітної документації.....	27
10. Форми та методи контролю.....	31
11. Наукова бібліотека Запорізького національного університету у формуванні інформаційної культури дослідників.....	33
Рекомендована література.....	40
Інформаційні ресурси.....	41
Додатки.....	42

ВСТУП

Методичні рекомендації «Дослідницька практика» розроблені для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, освітньо-наукової програми 081 Право, відповідно до вимог Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 р. № 579, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341, Указу Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року № 344/2013 та відповідно до освітньо-наукової програми 081 Право Запорізького національного університету.

Методичні рекомендації визначають загальний порядок організації, проведення і узагальнення результатів дослідницької практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (аспірантів) у процесі їхньої підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти в Запорізькому національному університеті.

Дослідницька практика (код навчальної дисципліни ПП 2 – практика дослідницька) належить до циклу професійної підготовки (цикл 1.2.) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії. Здійснення дослідницької практики включається до обсягу кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), визначених Запорізьким національним

університетом для реалізації освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії.

Відповідно до освітньо-наукової програми аспіранти проходять дослідницьку практику в IV семестрі другого року навчання впродовж двох тижнів. Загальний обсяг практики складає 90 годин (3 кредити).

Дослідницька практика є необхідним складником формування особистості аспіранта як майбутнього творчого, ініціативного фахівця, привчає до самостійності, виробляє вміння застосовувати отримані знання при вирішенні конкретних завдань, а також виховує вибагливість до себе, зібраність, цілеспрямованість. Дослідницька діяльність вдосконалює не лише професійний рівень, а й формує специфічні навички, відповідний склад мислення та спілкування. Дослідницька практика дозволяє поглибити професійне спрямування освіти, виховувати спеціалістів з високим творчим потенціалом і впливає на формування соціально-професійної зрілості майбутніх фахівців та є одним із найбільш важливих етапів професійної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії.

Базою для проходження дослідницької практики визначено підприємства (в т.ч. асоційовані підприємства та холдингові компанії), установи, організації будь-яких організаційно-правових форм та форм власності, об'єднання підприємств будь-яких організаційно-правових форм (асоціації, корпорації, консорціуми, концерни) та видів (господарські об'єднання, державні чи комунальні господарські об'єднання), фізичні особи-підприємці, добровільні об'єднання підприємців та організацій (наприклад, торгово-промислові палати), благодійні та інші неприбуткові організації у сфері господарювання (благодійні фонди, благодійні товариства, благодійні установи тощо), самозайняті особи, які провадять незалежну професійну діяльність.

Базою практики може бути визначено органи державної влади та органи місцевого самоврядування, систему судів України, систему прокуратури України, іноземні та вітчизняні заклади вищої освіти.

Базою практики може бути визначено громадські наукові організації як об'єднання вчених для цілеспрямованого розвитку відповідних напрямів науки, захисту фахових інтересів, взаємної координації науково-дослідної роботи, обміну досвідом.

Особливу увагу Запорізький національний університет приділяє міжнародним базам дослідницької практики – міжнародним організаціям, іноземним суб'єктам господарювання та негосподарюючим суб'єктам, їх об'єднанням.

Загальне керівництво дослідницькою практикою аспіранта-практиканта здійснюється його науковим керівником. Безпосереднє керівництво дослідницькою практикою кожного аспіранта здійснює керівник від бази практики чи керівник бази практики.

Результати проходження дослідницької практики майбутніми докторами філософії обговорюються під час науково-методичних семінарів і засідань відповідної кафедри Запорізького національного університету.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета та завдання дослідницької практики

Мета: здобуття професійних програмних компетентностей для здійснення самостійної наукової, науково-технічної, науково-педагогічної, науково-організаційної діяльності, фундаментальних та прикладних наукових досліджень, одержання наукових, науково-прикладних результатів та реалізації освітньо-наукових програм, зокрема освітньо-наукової програми 081 Право.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року № 1977-ХІІ *науково-технічна діяльність* - інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій.

Під *науковою діяльністю* розуміють інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Фундаментальні наукові дослідження - наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку.

Прикладні наукові дослідження - наукова діяльність, спрямована на одержання нових знань, що можуть бути використані для практичних цілей.

Впродовж проходження дослідницької практики аспіранти-практиканти мають вирішити наступні **завдання**:

- закріпити міждисциплінарні знання, а також уміння й навички, здобуті у процесі вивчення дисциплін за аспірантською програмою;
- формування наукового світогляду, оволодіння сучасною методологією і методами наукового дослідження;
- вдосконалення умінь та навичок самостійного здійснення наукового дослідження;

- здобуття навичок участі у науковій дискусії, підготовки та презентації результатів дослідження, публічного захисту самостійних наукових досліджень;
- ознайомлення зі структурою, проблематикою та результатами наукової, профільної роботи підприємств, установ організацій баз дослідницької практики та їх провідних спеціалістів щодо обраного напрямку досліджень аспірантів-практикантів;
- планувати та здійснювати на запити стейкхолдерів актуальні публічно-правові та приватно-правові дослідження, що мають інноваційний потенціал;
- управляти науковими проєктами, аргументувати та презентувати результати власного дослідження;
- здійснювати колективні фахові наукові дослідження усвідомлюючи відповідальність за результати спільної праці;
- оволодіння методикою обробки та аналізу статистичних даних;
- розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики;
- оволодіти сучасними методами добору й реалізації діагностичного інструментарію відповідно до наукового апарату дослідження;
- здатність здійснювати компаративний аналіз зарубіжного досвіду (в т.ч. країн ЄС) нормотворення та правозастосування у вирішенні теоретичних та практичних проблем правової науки;
- оволодіння вміннями кількісної і якісної обробки результатів дослідження із застосуванням новітніх інформаційних технологій;
- розвивати технологічну та дослідницько-практичну культуру у роботі з великими інформаційними масивами;

- апробація основних теоретичних та практичних результатів роботи, рекомендацій (у формі виступів на конференціях, написання наукових статей, рекомендацій та законопроектів та доведення їх до органів державної влади й місцевого самоврядування тощо);
- документування перспектив та результатів наукової та науково-технічної діяльності.

2. Місце дослідницької практики в структурі освітньо-наукової програми

Дослідницька практика (код навчальної дисципліни ПП 2 – практика дослідницька) належить до циклу професійної підготовки (цикл 1.2.) обов’язкових компонентів освітньо-наукової програми підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Дослідницька практика базується на знаннях та уміннях, здобутих в процесі вивчення навчальних дисциплін *циклу загальної підготовки* (1.1.) обов’язкових компонентів освітньо-наукової програми, а саме: «Критичне мислення» (код навчальної дисципліни ЗП 2), «Основи дослідницько-інноваційної діяльності» (код навчальної дисципліни ЗП 4), «Основи європейської проєктної діяльності» (код навчальної дисципліни ЗП 5), на знаннях та уміннях, здобутих в процесі вивчення навчальних дисциплін *циклу професійної підготовки* (1.2.), а саме: «Сучасні концепції та доктрини розвитку публічного права» (код навчальної дисципліни ПП 3), «Методологічні традиції та перспективні тенденції розвитку приватного права» (код навчальної дисципліни ПП 4), «Антропологічні основи сучасних правових теорій» (код навчальної дисципліни ПП 5), «Адаптація вітчизняної правової системи до права ЄС» (код навчальної дисципліни ПП 6) та є логічним продовженням здобуття досвіду теоретичної та практичної професійної діяльності здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії.

3. Компетентності, що має здобути здобувач та програмні результати проходження дослідницької практики

Дослідницька практика здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії спрямована на формування таких компетентностей, визначених відповідною освітньо-науковою програмою 081 Право:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики

Загальні компетентності: здатність враховувати точки зору, що ґрунтуються на різних світоглядних, конфесійних та соціокультурних засадах;

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей;
- здатність дотримуватись етичних зобов'язань та етики поведінки, академічної доброчесності під час проведення наукових досліджень та презентації їх результатів;
- здатність доказово й обґрунтовано викладати результати власного дослідження українською мовою;
- здатність аргументувати та презентувати результати наукових досліджень англійською мовою для комунікації і взаємодії в рамках міжнародної академічної спільноти;
- здатність управляти науковими проєктами, аргументувати та презентувати результати власного дослідження;

- здатність до організації та планування; навички управління інформацією; здатність до комунікації, взаємодії; відчуття ваги помилки; здатність прийняття рішень, відповідальність¹;
- здатність здійснювати колективні фахові наукові дослідження усвідомлюючи відповідальність за результати спільної праці;
- здатність виявляти, формулювати і вирішувати наукові проблеми.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- здатність аналізувати, контекстуалізувати та інтерпретувати правові доктрини та нормативно-правові джерела інформації;
- здатність використовувати доказовий інструментарій в процесі аргументації та вироблення авторського підходу до вирішення фахового завдання в контексті наукового правового дослідження;
- здатність планувати та здійснювати актуальні публічно-правові та приватно-правові дослідження, що мають інноваційний потенціал, як на запити стейкхолдерів, так і з урахуванням прогностичних пріоритетів розвитку сучасної правової науки;
- здатність здійснювати соціологічний, статистичний аналіз інформації з різних джерел, документів для вирішення завдань наукового правового дослідження;
- здатність до нормопроектної діяльності, вдосконалення доктринальних інтерпретацій та розробки концепцій розвитку профільного галузевого законодавства;
- здатність до формулювання наукового правового завдання та побудови робочої гіпотези і перевірки її відповідності потребам державотворення та правотворення;

¹ Бондарчук О.І., Ануфрієва О.Л. Науково-педагогічна практика : робоча програма для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 «Психологія», освітньо-наукової програми «Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку». Київ, 2020. 24с. URL: http://www.umo.edu.ua/images/content/aspirantura/rob_prog/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%A3%D0%9C%D0%9E.pdf. (дата звернення: 09.07.2020).

- здатність збирати, досліджувати та оцінювати правові джерела інформації (нормативно-правові акти, ненормативні правові акти, судову адміністративну практику, soft law та ін.);
- здатність кваліфіковано відобразити результати правових досліджень у наукових статтях та тезах, опублікованих у фахових виданнях, в т.ч. які внесені до міжнародних наукометричних баз (Scopus, Web of Science та ін.);
- здатність здійснювати компаративний аналіз зарубіжного досвіду (в т.ч. країн ЄС) нормотворення та правозастосуванн у вирішенні теоретичних та практичних проблем правової науки;
- здатність критично оцінювати та використовувати результати міждисциплінарних досліджень для вирішення фахового правового завдання;
- здатність формулювати методологічну основу, мету та завдання авторського правового дослідження з урахуванням тенденцій розвитку сучасних правових теорій;
- здатність формулювати та обґрунтовувати висновки, пропозиції та рекомендації правового дослідження, генерувати прогностичні ідеї розвитку юридичної науки.

Програмні результати навчання:

Аспірант повинен **знати**:

- основні нормативно-правові акти, що регулюють наукову і науково-технічну діяльність, внутрішні нормативні документи баз практики, відповідні локальні акти Запорізького національного університету;
- внутрішній розпорядок та особливості усіх видів робіт бази практики;
- особливості наукового правового пізнання порівняно з пізнанням в інших науках – природничих і соціальних;

- особливості організації та здійснення процедури наукового дослідження з метою синтезувати його результати у формі наукових публікацій;
- здобутки різних типів наукових правових шкіл і відповідні напрями праворозуміння;
- сучасні методи добору й реалізації діагностичного інструментарію відповідно до наукового апарату дослідження;
- принципи та засади здійснення проєктної діяльності.

Аспірант повинен **уміти**:

- застосовувати різноманітні сучасні методи наукових досліджень у своїй науковій роботі і професійній діяльності;
- реалізовувати професійні здібності на практиці;
- поєднувати знання різних методів наукового та філософського дослідження та застосовувати їх при вирішенні завдань наукової проблеми;
- синтезувати результати власного наукового дослідження у формі наукових публікацій;
- обґрунтувати власну теоретико-правову позицію;
- професійно володіти основними методами, способами і засобами набуття, зберігання, обробки інформації;
- ефективно використовувати мультимедійні технології, програмне забезпечення для виконання науково-дослідних завдань;
- кількісно і якісно обробляти результати дослідження із застосуванням новітніх інформаційних технологій.

Застосування знань:

- оволодіння навичками здійснення нормопроектної діяльності та користування юридичною технікою розробки проєктів нормативно-правових актів;
- уміння кваліфіковано відображати результати наукових правових досліджень у наукових публікаціях;

- володіти засобами комунікації в професійній діяльності;
- уміння збирати, аналізувати, систематизувати законодавство, що складає нормативну базу наукового дослідження, виявляти прогалини, суперечності та інші його недоліки, формувати власні пропозиції, спрямовані на їх подолання;
- обробка і аналіз отриманих експериментальних даних та об'єктивна оцінка результатів дослідження на основі застосування методів соціології та статистики;
- побудова алгоритму наукового дослідження.

Комунікація:

- здатність спілкуватися в діалоговому режимі зі стейкхолдерами, широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір;
- володіння ґрунтовними навичками риторики та аргументації;
- активна участь в організації командної роботи та уміння бути ефективним у команді;
- уміти презентувати свої знання українською та іноземною мовами на рівні достатньому для усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження.

Автономія і відповідальність:

- дотримання етичних стандартів наукового правового дослідження, академічної доброчесності;
- здатність до гнучкого, оперативного розв'язання професійних проблем в умовах невизначеності та соціальної напруженості;
- робота щодо власного розвитку та вдосконалення;

- здатність самостійно ініціювати, організовувати та проводити комплексні правові дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань;
- здатність здійснювати процедуру встановлення інформаційної цінності джерел шляхом їх порівняльно-правового аналізу;
- прагнення до підвищення професійної кваліфікації.

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА ЗДОБУВАЧА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

4. Організація і керівництво дослідницькою практикою.

Дослідницька практика аспірантів проводиться з відривом від процесу навчання (тривалість практики 2 тижні, відбувається у IV семестрі) та здійснюється відповідно до навчального плану ЗНУ та відповідних угод, укладених з базами практик Запорізьким національним університетом.

Дослідницька практика повинна відповідати напряму наукових досліджень аспіранта-практиканта. Впродовж такої практики надається можливість використати нові методи та отримати необхідні результати досліджень, що їх проводить здобувач при написанні дисертаційної роботи.

Науково-дослідницька практика (код навчальної дисципліни ПП 2 «Практика дослідницька») проводиться після успішного засвоєння аспірантом навчальних дисциплін циклу загальної підготовки (ЗП) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми 081 Право:

ЗП 1 Практичний курс англійської мови;

ЗП 2 Критичне мислення;

ЗП 3 Педагогічні технології в системі вищої освіти;

ЗП 4 Основи дослідницько-інноваційної діяльності;

ЗП 5 Основи європейської проєктної діяльності;

ЗП 6 Основи академічного письма та академічної доброчесності;

ЗП 7 Риторика і публічні виступи

та навчальних дисциплін циклу професійної підготовки (ПП) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми 081 Право:

ПП 1 Практика педагогічна;

ПП 3 Сучасні концепції та доктрини розвитку публічного права;

ПП 4 Методологічні традиції та перспективні тенденції розвитку приватного права

ПП 5 Антропологічні основи сучасних правових теорій

ПП 6 Адаптація вітчизняної правової системи до права ЄС

Відповідно до освітньо-наукової програми аспіранти проходять дослідницьку практику в IV семестрі другого року навчання впродовж двох тижнів. Загальний обсяг практики складає 90 годин (3 кредити).

Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспірантом покладається на наукового керівника аспіранта-практиканта.

Безпосереднє керівництво дослідницькою практикою кожного аспіранта здійснює керівник від бази практики чи керівник бази практики.

Дослідницька практика проводиться відповідно до індивідуального плану.

Індивідуальний план дослідницької практики узгоджується з науковим керівником та затверджується, за попереднім узгодженням, керівником практики від бази практики.

Керівники дослідницької практики від баз практики забезпечують:

- виховання у аспірантів стійкого інтересу до правничих професій, усвідомлення престижності праці наукових та науково-педагогічних працівників та високого й відповідального статусу вченого та потреби у фаховій самоосвіті;

- закріплення, поглиблення та синтезування фахових знань і лінгвістичних умінь (в т.ч. ґрунтовних навичок риторики та аргументації) у процесі розв'язання конкретних практичних завдань;

- уміння аспірантів презентувати свої знання українською та іноземною мовами на рівні достатньому для усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження;

- здатність аспірантів спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір;

- формування творчого, дослідницького підходу під час вирішення поставлених завдань;

- здатність виявляти, формулювати і вирішувати наукові проблеми, враховуючи точки зору, що ґрунтуються на різних світоглядних, конфесійних та соціокультурних засадах;

- здатність до диференціації наукової діяльності відповідно до спеціальності та напрямку роботи бази практики;

- дотримання аспірантами етичних зобов'язань та етики поведінки, академічної доброчесності під час проведення наукових досліджень та презентації їх результатів.

Керівники дослідницької практики виконують такі види діяльності:

1. Вирішують організаційні питання, пов'язані з дослідницькою практикою.

2. Забезпечують високу якість проходження дослідницької практики аспірантами.

3. Забезпечують проведення всіх організаційних заходів перед початком практики.

4. Проводять інструктаж з техніки безпеки та охорони праці, ознайомлення з програмою практики та індивідуальним завданням.

5. Забезпечують ознайомлення аспірантів-практикантів з правилами внутрішнього трудового розпорядку організації – бази практики.

6. Перевіряють документацію, аналізують звіти практикантів.

7. Надають методичну допомогу аспіранту в складанні календарного графіку заходів на період проходження практики.

8. Розробляють індивідуальні завдання для аспірантів-практикантів, які необхідно виконати впродовж проходження практики.

9. Проводять інструктаж аспірантів-практикантів щодо порядку та правил проходження дослідницької практики.
 10. Визначають робочі місця аспірантів-практикантів та види й обсяг робіт, що необхідно виконувати.
 11. Здійснюють контроль за дотриманням регламенту дослідницької практики та відповідності її змісту встановленим вимогам.
 12. Надають методичну допомогу аспірантові щодо реалізації мети та виконання завдань дослідницької практики, а також при виконанні практикантами індивідуальних завдань, щодо пошуку необхідних для проведення дослідження матеріалів.
 13. За результатами роботи аспіранта щодо виконання завдань дослідницької практики надають відповідні відгуки, характеристики та рецензують звіт практиканта про проходження практики та виконання індивідуального плану практики.
 14. Оцінюють результати проходження дослідницької практики аспірантами-практикантами.
- Керівник практики від організації – бази практики зобов'язаний:
- провести інструктаж аспіранта щодо неухильного дотримання санітарно-гігієнічного режиму організації – бази практики, вимог законодавства про охорону праці, пожежної безпеки, режиму адаптивного карантину, викликаного гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, а також щодо порядку проходження дослідницької практики у відповідній організації;
 - узгодити графік (план) заходів на період практики;
 - приймати участь у визначенні робочих місць та видів робіт аспірантів;
 - рекомендувати індивідуальні завдання для аспіранта під час проходження дослідницької практики;

- надавати методичну допомогу аспірантові щодо реалізації мети та виконання завдань дослідницької практики, а також при виконанні практикантами індивідуальних завдань;
- надати відповідні відгуки, характеристики за результатами роботи аспіранта щодо виконання завдань дослідницької практики та рецензувати звіт практиканта про проходження практики та виконання індивідуального плану практики.

5. Права та обов'язки здобувачів, які проходять дослідницьку практику

Основні права та обов'язки аспірантів-практикантів визначаються загальними чинними нормативними документами щодо організації їх практичної підготовки.

Впродовж дослідницької практики *аспірант-практикант має право:*

- приймати участь у роботі організації – бази практики та Запорізького національного університету, у конференціях, навчально-методичних нарадах факультету, університету;
- отримувати консультації з будь-яких питань, що стосуються практики у керівника практики від бази практики та наукового керівника;
- вносити пропозиції, щодо вдосконалення програми дослідницької практики та окремих документів;
- на вмотивовану попередню оцінку з дослідницької практики та отримати пояснення керівника практики від бази практики та наукового керівника щодо такої оцінки;
- звертатися для вирішення суперечливих питань до керівника практики від бази практики, наукового керівника, завідувача відповідної кафедри та декана юридичного факультету;
- в законний спосіб користуватись матеріально-технічною базою відповідної організації – бази дослідницької практики, а також матеріально-

технічною базою кафедри, факультету, університету; фондами бібліотеки Запорізького національного університету.

В період проходження дослідницької практики аспірант-практикант зобов'язаний:

- виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку, розпорядження адміністрації організації – бази практики, керівника практики, адміністрації Запорізького національного університету і наукового керівника;

- брати участь у конференціях з дослідницької практики та організаційно-методичних заходах відповідної кафедри ЗНУ;

- скласти програму дослідницької практики;

- виконувати у повному обсязі всі вимоги програми дослідницької практики на відповідному професійному рівні;

- розробляти та вчасно надавати необхідні матеріали;

- належним чином вести щоденник практики;

- дотримуватись правил та вимог техніки безпеки;

- вчасно та неухильно виконувати встановлені правила внутрішнього трудового розпорядку, не допускати порушень трудової дисципліни;

- сумлінно і на професійному рівні виконувати доручення керівника практики щодо порядку проходження та змісту практики;

- приймати активну участь в заходах, що організовані Запорізьким національним університетом та організацією – базою практики, щодо проведення й апробації науково-дослідницьких проєктів, що сприяють професійному становленню аспіранта-дослідника;

- фіксувати у щоденнику практики всі види робіт, що були виконані самостійно;

- систематично надавати керівнику практики щоденник для перевірки;

- за результатами проходження дослідницької практики та виконаної роботи, своєчасно підготувати звіт та подати такий звіт, засвідчений

підписом керівника практики, на кафедрі ЗНУ для захисту під час проміжної атестації аспірантів;

- додати запис про проходження дослідницької практики до індивідуального плану роботи аспіранта;
- вчасно надати щоденник практики та матеріали практики після проходження дослідницької практики.
- своєчасно виконувати індивідуальний план та подавати на перевірку відповідну документацію;
- будувати взаємовідносини зі студентами та колегами на принципах взаємоповаги та взаєморозуміння;
- дотримуватися притаманних науковцю правил поведінки та зовнішнього вигляду, глибоко усвідомлюючи, що він є представником факультету, його викладацького колективу. Тому аспірант-практикант повинен бути організованим і коректним.

6. Форми реалізації дослідницької практики

Дослідницька практика провадиться як самостійна творча робота аспіранта-практиканта, в індивідуальному порядку, під керівництвом керівника практики, відповідно до індивідуального плану аспіранта та графіку освітнього процесу, що визначений Запорізьким національним університетом.

Реалізація дослідницької практики аспірантів передбачає:

1. Довідково-бібліографічних систем, способів пошуку інформації.
2. Здобуття навичок роботи з бібліографічними довідниками, складання переліку науково-бібліографічних джерел наукових робіт.
3. Робота з електронними базами даних вітчизняних та зарубіжних бібліотечних фондів.
4. Робота з емпіричною базою дослідження відповідно до обраної теми дисертації (складання програми та плану емпіричного дослідження, постановка та формулювання завдань дослідження, визначення його об'єкту,

предмету, вибір методики емпіричного дослідження, вивчення методів збору і аналізу емпіричних даних.

5. Проведення статистичних і соціологічних досліджень щодо теми дисертаційної роботи аспіранта.

6. Засвоєння методик анкетування та інтерв'ювання (складання анкет, опитувань, аналіз та узагальнення результатів).

7. Засвоєння методик спостереження, прогнозування та моделювання.

8. Розгляд питань за темою дисертації.

9. Підготовка аргументацій для проведення публічної наукової дискусії.

10. Узагальнення та підготовка результатів дослідницької діяльності аспіранта для подальшого наукового пошуку.

7. Структура та зміст дослідницької практики

Розділ (етап) дослідницької практики	Напрямок дослідницької діяльності	Зміст розділу (етапу) дослідницької практики	Результати	Години
Підготовчий етап	Планування діяльності	Проведення керівником практики організаційно-інструктивної консультації, інструктажу щодо техніки безпеки, складання плану-графіку практики.	План-графік проходження практики	10
Основний теоретико-практичний	1. Робота з науковою літературою	Аналіз літературних джерел відповідно до теми дослідження аспіранта. Аналіз літературних джерел щодо методики проведення дослідження (ДСТУ, методичні вказівки тощо).	Перелік відповідних наукових джерел Перелік відповідних ДСТУ, методичних вказівок, нормативів щодо методики	70

	2. Апробація результатів дослідження	Участь у науково-практичних конференціях, форумах, семінарах	проведення дослідження Сертифікати участі у відповідних заходах. Дипломи, грамоти. Презентації виступів.	
		Підготовка наукових публікацій	Копії наукових статей, методичних доробок.	
		Участь у конкурсах наукових робіт аспірантів	Сертифікати участі у конкурсах, грамоти, дипломи.	
	3. Грантова діяльність аспіранта	Подання заявок на гранти	Копії заявок на гранти	
Підсумковий етап	Підготовка звітності	Підготовка та захист звіту за результатами проходження практики. Обговорення результатів.	Щоденник практики. Звіт.	10
	Всього годин			90

Зміст дослідницької практики аспірантів передбачає здійснення певних **заходів** щодо

- **ознайомлення** практиканта з основними напрямками діяльності організації – бази практики, професійними обов'язками практиканта, відповідною документацією організації – бази практики;

- **складання** індивідуального плану і програми роботи практиканта, що передбачають відповідні завдання, визначені керівником дослідницької практики;
- **відвідування** фахових науково-практичних заходів, що передбачені програмою дослідницької практики із наступним їх аналізом та обговоренням;
- **підготовка** наукової статті, тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях;
- **оформлення** результатів досліджень у вигляді доповіді із заслуховуванням її на науковому чи науково-методичному семінарі відповідної кафедри чи науковій конференції, що проводяться юридичним факультетом ЗНУ, або у вигляді наукової статті;
- **представлення та захист** звіту аспіранта за результатами проходження дослідницької практики.

8. Захист дослідницької практики

Захист результатів дослідницької практики відбувається на підсумковій конференції (засіданні відповідної кафедри) із заслуховуванням звіту аспіранта про виконання індивідуального плану та програми дослідницької практики.

За результатами проходження практики аспіранти формують та подають звітні матеріали:

- індивідуальний план та програму проходження дослідницької практики;
- звіт про виконання індивідуального плану та програми проходження дослідницької практики;
- щоденник дослідницької практики;
- витяг з протоколу засідання відповідної кафедри про затвердження звіту про проходження дослідницької практики;

- матеріали, що були накопичені та проаналізовані впродовж дослідницької практики:
 - а) список бібліографії щодо теми дисертації;
 - б) результати аналізу об'єкту і предмету дослідження;
 - в) текст статті (доповіді), що була підготовлена за темою дисертації впродовж проходження дослідницької практики.
- відгук-характеристику керівника практики про проходження дослідницької практики аспірантом;

Захист звіту з дослідницької практики відбувається перед членами комісії, що утворюється на юридичному факультеті Запорізького національного університету. Підсумки дослідницької практики обговорюються на засіданнях кафедр юридичного факультету ЗНУ під час атестації аспірантів.

Звіт про виконання дослідницької практики та протокол засідання відповідної кафедри про затвердження такого звіту подаються аспірантом до відділу аспірантури та докторантури ЗНУ. Зазначена документація зберігається в особовій справі аспіранта і розглядається під час його атестації.

9. Основні документи дослідницької практики. Вимоги до оформлення звітної документації.

1. Індивідуальний план та програма роботи аспіранта-практиканта щодо проходження дослідницької практики в організації, що визначена базою практики.
2. Щоденник практиканта, у якому фіксується вся документація та щоденна робота з дослідницької практики.
3. Звіт про виконання програми практики та індивідуального плану дослідницької практики.
4. Наукова стаття, тези доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

5. Відгук-характеристика керівника практики про проходження дослідницької практики аспірантом.

6. Витяг з протоколу засідання відповідної кафедри про затвердження звіту про проходження дослідницької практики.

Аспірантам-практикантам рекомендується також підготувати *індивідуальний звіт проходження практики*, зазначивши у ньому наступну інформацію: обсяг фактично виконаної роботи за основними розділами програми практики і самооцінка якості її виконання; що викликало особливий інтерес у роботі, що вдалося краще і які труднощі були в роботі; які нові фахові уміння і навички були отримані; власні висновки з організації практики, якості керівництва з боку баз практики, університету; пропозиції щодо удосконалення окремих аспектів організації практики.

Індивідуальний план проходження дослідницької практики складається аспірантом-практикантом на весь період практики спільно з керівником від бази практики впродовж першого дня практики і завіряється його підписом з датою ознайомлення.

Щоденник практики використовується для послідовного, хронологічного запису ходу дослідницької практики. Ведення щоденника є засобом формування у аспірантів умінь планувати і оцінювати виконану роботу. Записи у щоденнику допомагають висловлювати своє ставлення до різних питань організації діяльності бази практики, формувати професійне мислення, узагальнювати провідний досвід власної роботи.

Щоденник практики оформлюється в звичайному зошиті.

Щоденник має містити наступні відомості:

- ☐ прізвище, ім'я, по-батькові аспіранта-практиканта, інформацію про базу практики, терміни дослідницької практики);
- ☐ прізвища, ім'я, по батькові керівника практики;
- ☐ опис діяльності аспіранта на базі практики.

Щоденник заповнюється щодня із зазначенням дати, змісту, виду та характеру виконаної практикантом роботи. У ньому занотовуються:

- відомості про аналіз відвіданих практикантом заходів;
- данні про виконану аспірантом роботу;
- характер висловлених зауважень.

Під час проходження практики аспірант має визначити, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь, а які зумовлені його особистісними якостями (способи взаємодії, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо)². Аналіз роботи дозволить практикантові усунути виявлені недоліки у подальшому.

Записи в щоденнику повинні бути змістовними, лаконічними. Аспірант-практикант обов'язково повинен мати щоденник при собі під час проходження дослідницької практики.

При завершенні дослідницької практики аспіранти звітують про її виконання та одержують залік.

Звіт про виконання дослідницької практики повинен містити відомості про виконання всіх розділів програми практики у відповідності до індивідуального плану роботи аспіранта-практиканта.

Звіт повинен мати наступну структуру та складатись з: титульний аркуш (перша сторінка звіту про проходження дослідницької практики), вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі зазначаються:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- мета та завдання дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методичне та інформаційне забезпечення дослідження;

Основна частина містить:

- послідовність проходження дослідницької практики та характеристику структурних підрозділів організації – бази практики;

² Олійник І. Роль педагогічної практики у формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Т.3. С. 86-92.

- стислу характеристику виконаних робіт та строків їх виконання;
- характеристику проведених досліджень із зазначенням їх напрямів, видів, методів та способів їх виконання;
- характеристику результатів дослідження;
- самоаналіз виконаної роботи.

У висновках звіту необхідно зазначити, яке значення мала практика для професійної підготовки майбутнього доктора філософії, які позитивні і негативні сторони спостерігалися в організації практики, висловити власні пропозиції щодо удосконалення її організації, зробити висновки про власні здобутки під час виконання завдань дослідницької практики.

Додатки до звіту включають:

- зразки документів, що були складені аспірантом-практикантом самостійно та тих, у складанні яких аспірант приймав участь;
- документи, що містять відомості про результати роботи аспіранта впродовж дослідницької практики (текст статті чи доповідей аспіранта-практиканта).

Звіт повинен бути підписаний і оцінений керівником практики. У звіті необхідно подати кількісний та якісний аналіз проведеної дослідницької роботи.

Обсяг звіту складає довільну кількість сторінок комп'ютерного набору. До загального обсягу входять титульна сторінка, план, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел та додатки. Текст набирається на аркушах паперу стандартного формату А-4 з використанням шрифтів текстового редактора Times New Roman, кеглем 14, через 1,5 інтервали з дотриманням таких розмірів полів: верхнього і нижнього – 20 мм, лівого – 30 мм, правого – 10 мм. Кількість рядків на сторінці – не більше 40 рядків за умови рівномірного її заповнення. Титульна сторінка оформляється за встановленою формою.

Результати дослідницької практики науковий керівник аспіранта заносить до заліково-екзаменаційної відомості.

Підбиття підсумків дослідницької практики проводиться шляхом:

1. Аналізу звітної документації аспірантів.
2. Зарахуванням результатів виконання індивідуального плану дослідницької практики аспірантом та одержання ним заліку.

За результатами перевірки звіту керівник практики складає загальний *відгук* й визначає оцінку, з якою звіт рекомендовано до захисту у комісії. Після перевірки поданого звіту науковим керівником (керівником практики) і його позитивної оцінки, зазначеної у відповідному *відгуку*, звіт з практики публічно захищається аспірантом на підсумковій (звітній) конференції (семінар, засідання) перед комісією, яка створюється за розпорядженням завідувача кафедри і складається з викладачів (не менше двох) відповідної кафедри. Оцінка визначається з урахуванням своєчасності подання необхідних документів з практики, якості підготовленого звіту, виконання індивідуального плану, відгуку керівника, рівня знань та рівня захисту аспіранта за диференційною шкалою («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно»), яка характеризує успішність аспіранта. З метою об'єктивного оцінювання знань та вмінь, набутих під час проходження дослідницької практики, захист звітів про практику проводиться з урахуванням виконаних аспірантами завдань та відповідної кількості балів за кожний вид роботи. Підсумки дослідницької практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки практики підводяться на засіданнях вченої ради факультету.

10. Форми та методи контролю

Поточний контроль здійснюється керівником практики впродовж проходження аспірантами-практикантами дослідницької практики шляхом оцінки їх систематичної роботи. Підсумковий контроль здійснюється у кінці проходження дослідницької практики шляхом оцінювання цілісної систематичної фахової дослідницької діяльності практиканта впродовж визначеного періоду. Кінцевим результатом дослідницької практики є захист

її результатів перед комісією у формі підсумкової конференції (семінар, засідання).

Захист дослідницької практики оцінюється у 30 балів (презентація захисту, доповідь та захист практики): враховується вичерпність, правильність і переконливість відповідей аспіранта, якість оформлення звіту:

«30-25 балів» – всі завдання практики виконано в повному обсязі, виявлено вміння здобувача застосовувати і творчо використовувати фахові та методичні знання, пов'язані з особливостями і засобами дослідницької діяльності. Звіт містить всі структурні елементи та його подано у встановлений строк. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження дослідницької практики, наявність позитивного відгуку.

«24-19 балів» – завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Виявлено вміння здобувача застосовувати фахові та методичні знання, пов'язані з особливостями і засобами дослідницької діяльності. Звіт містить всі структурні елементи та його подано у встановлений строк. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження дослідницької практики. Наявність позитивного відгуку.

«18-13 балів» – завдання практики виконано, але неповно. Звітна документація оформлена згідно вимог. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження дослідницької практики. Відгук позитивний.

«12-7 балів» – завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація оформлена неналежно. Щоденник оформлено фрагментарно.

«6-0 балів» – завдання невиконані або виконані з суттєвими помилками. Не сформовані вміння здійснювати відповідні види дослідницької діяльності. Звітна документація оформлена з помилками або відсутній щоденник.

Бали, одержані здобувачем під час захисту, та бали, виставлені керівником практики за підготовлені звітні документи, сумуються та виставляються у заліковому документі і засвідчуються підписами усіх членів комісії.

Складовою загальної суми балів захисту звіту про дослідницьку практику є:

- 1) сума балів за зміст звіту про практику окремо за кожним структурним розділом програми практики;
- 2) бали безпосередньо за захист звіту про дослідницьку практику.

№	Зміст завдання	Кількість балів	Максимальна кількість балів
1	Бібліографічний огляд	0-10	10
2	Результати наукових досліджень	0-40	40
3	Оформлення звіту про практики	0-20	20
4	Презентація захисту, доповідь та захист практики	0-30	30
	Загальна сума балів		100

11. Наукова бібліотека Запорізького національного університету у формуванні інформаційної культури дослідників

Наукова бібліотека ЗНУ – це інформаційна база навчальної та науково-дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників і студентів, динамічний сучасний інформаційно-бібліотечний центр Запорізького національного університету. Бібліотека органічно поєднує традиційні та новітні інформаційні ресурси, як власні так і світового інформаційного простору.

Університетська книгозбірня, історія якої налічує вже понад сотню років, є транслятором з покоління в покоління документального культурного надбання суспільства.

Книжкове зібрання наукової бібліотеки Запорізького національного університету – це книги, які накопичували декілька поколінь бібліотек різних освітніх закладів. У спадок бібліотеці ХХІ століття залишилися книжки бібліотеки Олександрівської жіночої гімназії, відкритої у 1897 році. У 1919-1921 рр. це були книжки бібліотеки Олександрівської вчительської семінарії, у 1930-1933 рр. – Запорізького інституту народної освіти, а з 1933 р. це вже фонд бібліотеки Запорізького державного педагогічного інституту. Про всі ці історичні періоди формування бібліотечного фонду, про меценатів та дарувальників свідчать печатки, екслібриси, позначки та дарчі надписи на книгах. У 1985 р. на базі ЗДПІ був створений Запорізький державний університет.

В 2007 р. бібліотеці надано статус наукової.

Формування бібліотечного фонду здійснюється згідно з освітньою, науково-дослідницькою та виховною місією університету, з урахуванням потреб наукового і академічного процесів в ЗНУ та на основі постійної співпраці з факультетами та науковими центрами університету. Загальний документарний фонд бібліотеки складає понад 920 тис. прим. друкованих та електронних видань, з них українською мовою – 436 тис. прим. Фонд періодичних видань налічує 137 тис. прим. журналів та газет. Фонд дисертацій та авторефератів дисертацій складає 98 тис. прим. Колекція рідкісної книги – зібрання видань ХІХ – першої половини ХХ століття становить понад 9 000 прим.

Завдяки проєктам співпраці з міжнародними і благодійними фондами, організаціями, книгообміну між ЗВО України, дарункам приватних колекцій, авторським дарункам, бібліотека поповнюється науковими, навчальними та літературно-художніми виданнями. Серед міжнародних і зарубіжних організацій представлені Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний

благодійний фонд «Смолоскип», Japanese Literature Publishing Project (Японія), Фломандсько-Нідерландська культурна організація "Ons Erfdeel vzw" (Бельгія, Нідерланди), Harvard Ukrainian Research Institute (США), Представництво Європейського Союзу в Україні, Запорізьке обласне товариство польської культури ім. А. Міцкевича та багато інших.

Перетворенню наукової бібліотеки на інформаційний центр університету сприяє впровадження автоматизації бібліотечних процесів та створення електронної бібліотеки.

Наукова бібліотека Запорізького національного університету має 50 автоматизованих робочих місць (АРМ), три сервери для зберігання та використання інформаційних ресурсів у електронному вигляді, доступ до локальної мережі ЗНУ та мережі Інтернет, інтернет-сторінку (<http://library.znu.edu.ua>). Всі структурні підрозділи об'єднані локальною мережею з доступом до електронного каталогу, електронної бібліотеки та бази «Читач».

Електронний каталог функціонує з 2000 р. на базі програмної системи «УФД/Бібліотека» та є базовою архітектурою електронного інформаційного середовища бібліотеки. Обсяг електронного каталогу досяг 1 млн 200 тис. бібліографічних записів на всі види друкованих та електронних видань, що надходять до бібліотеки та результати ретроспективного обліку фондів.

Ресурс електронної бібліотеки нараховує понад 131 тис. електронних видань з таких наук: філософські, філологічні, фізична культура та спорту, юридичні, економічні, історичні, фізичні, математичні та ін.

У 2019 році Наукова бібліотека отримала потужний сервер, що дозволив кардинально модернізувати електронний каталог шляхом встановлення сучасних програмних модулів «УФД/Бібліотека.WEB» та «УФД/Бібліотека.Android». Перейти до пошуку в Електронному каталозі Наукової бібліотеки ЗНУ в мережі Internet можна, обравши відповідний link у стрічці меню web-сайту бібліотеки або завантаживши та встановивши мобільний додаток LibClient Android на гаджет або відсканувати QR-code.

Бібліотека здійснює інформаційне забезпечення освітньої діяльності. Формування бази даних «Книгозабезпеченість дисциплін» у складі електронного каталогу дозволяє проводити в автоматизованому режимі аналізування забезпечення підручниками, навчальними посібниками, довідковою та іншою літературою навчальних дисциплін.

Провідне місце в інформаційному просторі наукової бібліотеки ЗНУ сьогодні належить залу електронних ресурсів, що відкрився 1 вересня 2007 р. у спеціально обладнаному приміщенні з 24 комп'ютерами. Цей електронний читальний зал надає доступ до ресурсів електронної бібліотеки та електронного каталогу, до світових електронних баз даних.

Веб-сайт бібліотеки (<http://library.znu.edu.ua>) оперативно забезпечує інформаційні потреби науковців та студентів шляхом надання доступу до власних та віддалених джерел інформації. Висвітлюються цікаві події в бібліотеці, організовано віртуальні книжкові виставки, інформація про доступ до відкритих архівів, пошукової платформ Web of Science, бібліографічної і реферативної бази даних Scopus. Дистанційні форми використання інформаційних ресурсів – сервісів «Віртуальна бібліографічна довідка» та «Визначення індексів УДК, авторського знаку для документів» дають можливість в інтерактивному режимі віддаленим користувачам отримати інформацію згідно з запитом.

Про попит на ресурси, розміщені на сайті бібліотеки, а особливо електронного каталогу та електронної бібліотеки, свідчить кількість відвідувачів сайту: до 200 тисяч за рік.

Інформаційно-бібліографічні матеріали за тематикою наукових досліджень, конференцій і семінарів готуються в автоматизованому режимі з використанням власних ресурсів і баз даних віддаленого доступу. Бюлетені нових надходжень, інформаційні списки за індивідуальними запитами викладачів розсилаються кафедрам електронною поштою.

За результатами конкурсу Міністерства освіти і науки України Запорізький національний університет отримав доступ до двох міжнародних

наукових баз даних Scopus та Web of Science. За умовами Договору доступ здійснюється через веб-сторінку наукової бібліотеки ЗНУ, також вона надає інформаційний супровід та консультативну допомогу користувачам. Для науково-педагогічних працівників, аспірантів, магістрантів науковою бібліотекою ЗНУ розроблено та презентуються тренінги з використання інформаційної платформи та аналітичних сервісів Web of Science та Scopus.

З метою адаптації наукових фахових видань ЗНУ до сучасних вимог науковою бібліотекою розробляє цифрові ідентифікатори об'єктів (DOI) для фахових видань ЗНУ та статей, вносить до єдиного міжнародного реєстру DOI на платформі агенції CrossRef.

У рамках реалізації в ЗНУ Проєкту «Сприяння академічній доброчесності в Україні» на наукову бібліотеку ЗНУ покладено координаційні та технічні питання організації доступу до сервісу Unicheck компанії «Антиплагіат».

З метою уніфікації та підвищення якості оформлення наукових та навчально-методичних та кваліфікаційних робіт розроблено та розміщено на сайті бібліотеки «Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел з урахуванням національного стандарту України ДСТУ 8302:2015», надається консультаційна допомога, проводяться тренінги.

Участь в реалізації міжнародних проєктів дозволяє Науковій бібліотеці залучати ресурси світових баз даних для розширення інформаційного простору та створення комфортного середовища.

У 2011 р. Наукова бібліотека ЗНУ приєдналася до проєкту «Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України "ELibUkr"» (<http://www.elibukr.org>), що діє в Україні з ініціативи Києво-Могилянської фундації Америки. Завдяки реалізації проєкту науковці ЗНУ отримали доступ до баз даних світової наукової інформації: тестовий доступ до 70 баз даних, до 99 баз наукової інформації відкритого доступу, пошукових систем наукової інформації, відкритих електронних архівів університетів України.

Центр європейської інформації створений у 2011 році на базі наукової бібліотеки ЗНУ за підтримки Європейської програми Міжнародного фонду «Відродження». Він функціонує як інформаційно-просвітницький ресурсний центр, який надає вільний доступ усім зацікавленим особам (студентам, викладачам, журналістам, підприємцям та ін.) до інформаційних ресурсів та електронних баз даних інституцій Європейського Союзу. Щороку Центр європейської інформації бере участь у Днях Європи в Україні, в проєктах та заходах спільно з європейськими представництвами та громадськими організаціями.

Наукова бібліотека приєдналася до проєкту корпоративного формування інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань», який ініціювала Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у 2016 р., та представила на порталі електронний каталог, електронний архів бібліографічних покажчиків, підготовлених науковою бібліотекою, подає бібліографічну інформацію про видання електронної бібліотеки та доступ до електронних версій наукових фахових видань ЗНУ. Наукова бібліотека ЗНУ бере участь у проєкті видавництва Walter de Gruyter (Гамбург, Німеччина), що передбачає підготовку щорічних випусків видання World Guide to Libraries.

Проєкт «Відкритий простір бібліотеки. Open space library», що отримав міні-грант від Британської Ради в Україні за міжнародною програмою «Активні громадяни в усьому світі», сприяв створенню нового середовища для відвідувачів бібліотеки – зони для коворкінгу з потужним WI-Fi. На сьогодні Відкритий простір бібліотеки – це місце, де можна поспілкуватися з друзями, провести ділову зустріч, взяти участь у культурних заходах і забавах, простір вже має своїх постійних відвідувачів – проходять заходи міжнародного відділу студради – спікінг клуб (бесіди з носіями мови), форум-театр, презентації книг, зустрічі. АРТ-зона коворкінгу експонує роботи як юних митців так і визнаних в Україні. Головною подією 2018 року стала міжнародна фотовиставка «РівноДоступність. Жити гідно всупереч долі», організована

Посольством Швеції в Україні, Шведським Інститутом, ВГО «Національна Асамблея людей з інвалідністю України» та Запорізьким національним університетом. Закриття виставки відбулося за участю Надзвичайного і Повноважного Посла Швеції в Україні пана Мартіна Хагстрьома.

Рекламно-іміджева діяльність спрямована на покращення сприйняття університетською спільнотою бібліотеки. Інформація про заходи, події подаються на офіційному сайті ЗНУ, бібліотечний контент презентується в соціальних мережах Facebook, Twitter, Telegram. Аудиторія користувачів бібліотеки характеризується такими показниками: кількість читачів наближається до 13 тисяч, відвідувань – до 500 тисяч, книговидача перевищує 700 тисяч. До послуг читачів 3 абонементи та 2 читальних залів.

Відповідно до наказу МОН України від 29.10.2018 р. № 1162 «Про реорганізацію Запорізької державної академії» та наказу ректора ЗНУ від 13.11.2018 № 426 «Про створення Інженерного інституту Запорізького національного університету» бібліотеку Запорізької державної інженерної академії з 01.01.2019 р. реорганізовано у відділ обслуговування Наукової бібліотеки ЗНУ з книжковим фондом 508 678 прим.

Для задоволення інформаційних потреб університетської спільноти Наукова бібліотека володіє значними і різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії. Її діяльність спрямована на виконання стратегічних завдань університету.

Рекомендована література

1. Аспірант України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/>.
2. Баранова Ю. О. Методологічні правила порівняльно-правових досліджень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2015. 28 с.
3. Бірта Г. О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посібн. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
4. Важинський С. Є., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. Габаковська Х. В. Дослідницький підхід як елемент методології у сучасній юриспруденції : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Івано- Франківськ, 2018. 207 с.
6. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
7. Марцин В.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-162.html>.
8. Рябовол Л. Т. Система законодавства про наукову і науково-технічну діяльність. *Наукові записки*. Серія: Право. 2018. Вип. 5. С. 4-10.
9. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Віче : НУВГП, 2016. 151 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
2. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
3. Офіційний Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
4. <http://minfin.gov.ua/> - Офіційний сайт Міністерства фінансів України
5. www.nbu.gov.ua-Офіційний сайт Національного банку України
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби статистики України.
7. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека імені В.І.Вернадського
8. <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer> – Американська бібліотека НаУКМА
9. <http://www.loc.gov> – бібліотека Конгресу США
10. <http://www.rsl.ru> – Російська державна бібліотека
11. <http://www.bl.uk> – Британська бібліотека
12. <http://www.d-nd.de> – Німецька національна бібліотека
13. <http://www.bnf.fr> – Національна бібліотека Франції
14. <http://dev.europeana.eu> – Європейська цифрова бібліотека (Europeana)
15. <https://scholar.google.com.ua/> – Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«__» _____ 20__ р.

Звіт

**про проходження дослідницької практики здобувача наукового ступеня
доктора філософії**

(прізвище, ім'я, по батькові)

(галузь знань, спеціальність)

Місце проходження практики _____

Керівник практики _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Запоріжжя**Рік**

Період проходження: день/місяць – день/місяць рік

Загальний обсяг годин: 90 год

План проходження практики

Зміст роботи	Дні		тижня			
	П	В	С	Ч	П	
Перший тиждень	дата	дата	дата	дата	дата	дата
Складання індивідуального плану						
Знайомство з організацією діяльності та структурою організації – бази практики						
Відвідування організації – бази практики						
Участь у складанні документів організації – бази практики						
Другий тиждень	П	В	С	Ч	П	
Складання списку бібліографії дослідження						
Самостійне складання документів організації – бази практики						
Участь у заходах, визначених керівником практики						
Підготовка наукової статті, тез та апробація результатів дослідження						
Підготовка звіту про дослідницьку практику						

Мета і завдання дослідницької практики

ПОГОДЖЕНО

Керівник практики

Здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

" ____ " _____ 20__ р. " ____ " _____ 20__ р.

Щоденник практики

За період практики було виконано (стислий опис змісту дослідницької практики):

1. Знайомство з організацією діяльності бази практики.
2. Вивчення досвіду провідних фахівців організації – бази практики.
3. Робота щодо написання наукової статті та апробація результатів дослідження.
4. Робочі нотатки.

Відгук та оцінка роботи аспіранта на практиці (заповнює керівник практики від бази практики)

Підпис керівника практики від бази практики

(посада, прізвище, ім'я, по батькові) _____

Печатка бази практики

“ ____ ” _____ 20__ р.

Відгук про виконання завдання керівника практики

Підпис керівника практики

(посада, прізвище, ім'я, по батькові) _____

Дата складання заліку “ ____ ” _____ 20__ р.

Оцінка: за національною шкалою _____

Оцінка за шкалою ECTS _____

Завідувач кафедри _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Науковий керівник:

(підпис) (прізвище, ініціали)

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Додаток Б

Ректору
Запорізького національного
університету
професору Фролову М.О.
керівника

(повна назва бази практики)

(прізвище та ініціали)

ВІДНОШЕННЯ

Адміністрація _____
(повна назва бази практики)

не заперечує проти проходження _____
(назва практики)

здобувачем _____
(ПІБ здобувача)

факультету _____
(назва факультету)

Термін проходження практики з _____ по _____.

Створення необхідних умов для виконання програми практики гарантуємо.

Керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток В

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

ПАСПОРТ БАЗИ ПРАКТИКИ

для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право спеціальності

ПОВНА НАЗВА ПІДПРИЄМСТВА (ОРГАНІЗАЦІЇ, УСТАНОВИ) _____

Організаційно-правова форма _____

Ідентифікаційний код за ЄДРПОУ _____

Поштова адреса:

☐ поштовий індекс _____

☐ область, район _____

☐ населений пункт _____

☐ вулиця, будинок _____

Міжміський код, телефон та факс _____

Електронна поштова адреса _____

Адреса сторінки в мережі Інтернет _____

Керівник підприємства (організації, установи) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

«_____» _____ 20 р.

М. П.

Методичне видання
(українською мовою)

Удовика Лариса Григорівна

Сидоров Ярослав Олексійович

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

**Методичні рекомендації до організації та проходження практики
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової
програми 081 Право.**

Рецензент *Т.О. Коломоєць*
Відповідальний за випуск *В.К. Колпаков*
Коректор *Я.О. Сидоров*